

Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Door de tijd heen

1 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

2, 1, 4, 5, 3, 6

Opmerking

Als door het wegstrepen van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Prehistorie en oudheid

2 maximumscore 1

Kern van een juist antwoord is:

Door de landbouwrevolutie / de eerste steden, werd het noodzakelijk een administratie bij te houden van de voedselvoorraden waarvoor het (spijker)schrift werd ontwikkeld.

3 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Het pamflet *Over Themistokles, Thukydides en Perikles*

- lijkt niet erg betrouwbaar omdat Stesimbrotus als roddelaar wordt gezien 1
- maar lijkt wel betrouwbaar omdat het door een tijdgenoot is geschreven, waardoor de bron in bepaalde opzichten minder vertekend kan zijn / dichter bij het onderwerp staat 1

Het boek *Parallele Levens*

- lijkt betrouwbaar omdat de schrijver gebruikmaakt van primaire bronnen / zich van een wetenschappelijke methodiek lijkt te bedienen 1
- maar lijkt minder betrouwbaar omdat de schrijver het veel later heeft opgetekend waardoor vertekening kan zijn ontstaan / omdat de bronnen niet gecontroleerd kunnen worden 1

Vraag	Antwoord	Scores
4	maximumscore 3 Kern van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> De Galliërs zijn in hun leefwijze zo geromaniseerd / staan zo dicht bij de Romeinse leefwijze, dat er nu ook gedacht kan worden over opname van Galliërs in het Romeinse bestuur / dat de Galliërs volwaardig willen meetellen in de Romeinse politiek 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Een politiek motief van de keizer voor het opnemen van de Galliërs in de Senaat is het bevorderen van de rust binnen het rijk / het werven van aanhang onder de veroverde volkeren / het voorkomen van het ineensinken van het rijk doordat de onderworpen volkeren minachtend behandeld worden 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Een economisch motief van de keizer voor het toelaten van de Galliërs in de Senaat is het profiteren van hun rijkdom/goud 	1

De middeleeuwen

5	maximumscore 2 Voorbeeld van een juist antwoord is: Een dergelijke eed is voor beide partijen voordelig omdat:	
	<ul style="list-style-type: none"> de bisschop zijn positie kan verstevigen met steun van de koning / zijn economische macht kan vergroten omdat hij een stuk grondgebied in leen heeft 	1
	<ul style="list-style-type: none"> de koning liever een bisschop/de kerk als vazal heeft omdat hij hierdoor zijn politieke macht eenvoudiger kan behouden dan bij een vazal met erfgenamen / hij dan kerkelijke steun krijgt bij de uitvoering van zijn macht / zijn gebied kan vergroten 	1
6	maximumscore 2 Kern van een juist antwoord is: Door de Investituurstrijd / de strijd tussen de koning en de paus over het bezit van de wereldlijke macht, was het niet gewenst dat bisschoppen als vazallen/leenmannen trouw beloofden aan de koning, omdat zij hiermee bevestigden dat de koning de hoogste macht had.	
7	maximumscore 4 Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Het eind van het autarkisch economische systeem hangt samen met lokale markten, omdat via deze markten de dorpen en steden hun landbouw- en ambachtsproducten kunnen uitwisselen waardoor de noodzaak tot autarkie vermindert 	2
	<ul style="list-style-type: none"> De jaarmarkten profiteren van de kruistochten, omdat daardoor luxe/dure producten naar Europa komen die worden verkocht op de jaarmarkten, wat mensen van heinde en verre aantrekt 	2

Vraag	Antwoord	Scores
8	maximumscore 3 Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Hertog Filips wil de boodschap overbrengen dat hij de overwinnaar is / dat het onverstandig is zijn macht aan te vechten 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • wat ondersteund wordt door het afbeelden van (twee van de onderstaande verwijzingen naar de bron): 	2
	<ul style="list-style-type: none"> – Filips als heer en meester / hoog te paard. – de vernedering van de Gentenaren in hun witte boetekleden. – de onderdanig knielende Gentenaren. – het inleveren van de banieren van de gilden (waarin zij zich hadden georganiseerd) van de burgers van Gent. 	
9	maximumscore 2 Uit het antwoord moet blijken dat bij de Vrede van Gavere de volgende kenmerkende aspecten bij elkaar komen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • de toenemende zelfstandigheid van de steden (die weigeren belasting te betalen aan hun heer) en 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • het begin van centralisatie door de landsheer (die centrale belastingen oplegt en de burgers tot de orde roept als zij die weigeren te betalen) 	1

Vroegmoderne tijd

10	maximumscore 4 Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> • twee juiste voorbeelden van terreinen waarop de heroriëntatie op het klassieke erfgoed plaatsvond (bijvoorbeeld literatuur en bouwkunde) 	2
	<ul style="list-style-type: none"> • een juiste uitleg waaruit blijkt dat op dit terrein een nieuwe wetenschappelijke belangstelling ontstond (bijvoorbeeld door het onderzoek naar klassieke teksten werd ook onderzoek gedaan naar literatuurwetenschap uit de oudheid waarop men voortborduurde in de Renaissance / voor de bouw van koepels van Renaissancekerken werd onderzoek gedaan naar de klassieke bouwmethoden) 	2
11	maximumscore 4 Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Karel V heeft een politiek motief omdat hij als keizer eenheid binnen zijn rijk wil / omdat hij zijn vorsten één lijn wil laten trekken (wat aansluit bij zijn centralisatiebeleid) 	2
	<ul style="list-style-type: none"> • Karel V roept op Luther als ketter te beschouwen / wil Luther nooit meer horen / slaat een harde toon aan, waarmee hij bijdraagt aan het vergroten van de godsdienstige tegenstellingen (die leiden tot de splitsing van de christelijke kerk in een rooms-katholiek en protestants deel) 	2

Vraag	Antwoord	Scores
12	<p>maximumscore 3</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is: Het schilderij illustreert:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de economische bloei van de Republiek, want op het schilderij zijn handelsschepen te zien die volgeladen zijn voor de terugreis naar de Republiek / blijkbaar hadden kooplieden genoeg geld om schilderijen (van zichzelf en hun vrouw) te laten maken • de culturele bloei van de Republiek, omdat veel burgers zich (op een schilderij) lieten afbeelden • het ontstaan van wereldwijde handelscontacten, want het schilderij toont de haven van Batavia waar de Hollandse koopman en zijn vrouw wonen / Hollandse/Europese schepen in Azië 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
13	<p>maximumscore 3</p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Veel vorsten aan het eind van de zeventiende eeuw streven naar absolute macht/vorstelijk absolutisme <p>Voor de Franse koning draagt de uitbreiding van Versailles daaraan bij omdat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het paleis als symbool van zijn absolute macht kan dienen • hiermee de adel aan het hof wordt gebonden / onder controle aan het hof wordt gehouden 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
14	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maria Stewart roept op tot het ontwikkelen van talenten / het gebruik van het verstand, wat past bij Verlichtingsideeën • Maria Stewart vindt niet dat de abolitionisten met geweld hun zin moeten krijgen, maar door praktisch gebruik van hun verstand / het goede voorbeeld te geven 	<p>1</p> <p>1</p>
15	<p>maximumscore 2</p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Willem II besluit een liberale grondwet toe te staan • omdat hij bang is dat de revolutie zal overslaan naar Nederland / Willem II voelt dat hij alleen komt te staan 	<p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
16	<p>maximumscore 4</p> <p>Een juist antwoord bevat een juiste afweging waarom bron 9 betrouwbaarder informatie bevat dan bron 10, bijvoorbeeld:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bron 9 bevat de meest betrouwbare informatie voor je onderzoek omdat Willem openlijk/publiekelijk aangeeft op welke wijze hij de omwenteling van conservatief naar liberaal heeft gemaakt waardoor hij het niet mooier voorstelt dan dat het is / omdat de informatie te controleren is • Bron 10 bevat de minst betrouwbare informatie voor je onderzoek omdat dit een privébrief van Anna Paulowna aan haar broer is. Zij wil waarschijnlijk niet aan haar broer laten blijken dat haar echtgenoot is gedwongen tot een overstap naar de constitutionele democratie / de reputatie van haar man hooghouden	<p>2</p> <p>2</p>

Door de tijd heen

- 17 maximumscore 2**
- De juiste volgorde is:
6, 2, 3, 5, 1, 4

Opmerking

Als door het wegstrepen van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Moderne tijd

18 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Bij 1:

- Het verharden van wegen droeg bij aan de Industriële Revolutie, want door het verbeteren van de wegen werd het vervoer van goederen eenvoudiger / door het verbeteren van de weg naar de havenstad Liverpool kon Manchester grondstoffen en eindproducten beter aan- en afvoeren / werd een grotere markt toegankelijk gemaakt

1

Bij 2:

- De bevolkingsgroei droeg bij aan de Industriële Revolutie, want door de groeiende bevolking waren er arbeidskrachten beschikbaar voor de fabrieken / ontstond meer vraag naar textiel

1

Bij 3:

- Het openen van een op stoomkracht functionerende fabriek droeg bij aan de Industriële Revolutie, omdat de productie door de stoommachines werd vergroot, waardoor ook anderen overgingen op stoommachines in fabrieken

1

19 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat door de opkomst van de emancipatiebewegingen meer groepen in de samenleving (arbeiders/vrouwen/katholieken) politieke inspraak eisten, waarvoor het kiesrecht werd uitgebreid.

20 maximumscore 4

Kern van een juist antwoord is:

- Het verband tussen industrialisatie en modern imperialisme is, dat uit de kolonie grondstoffen gehaald konden worden / de kolonie kon dienen als (beschermde) afzetmarkt voor de industrie van het moederland
- Het verband tussen nationalisme en modern imperialisme is, dat veel Europese landen door hun koloniën wilden laten zien hoe sterk/groot ze waren / koloniën in bezit namen voor hun prestige

2

2

21 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

De prent is waarschijnlijk uitgegeven door de socialisten. Er wordt op de prent een sterfgeval als gevolg van de slechte arbeidsomstandigheden in de fabriek (vervloekte fabriek) getoond. Deze slechte arbeidsomstandigheden proberen de socialisten te verbeteren / aan de orde te stellen.

Vraag	Antwoord	Scores
22	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is: Kenmerkend voor de nieuwe manier van oorlog voeren in de twintigste eeuw is</p> <ul style="list-style-type: none"> • de grote schaal waarop de vernietiging plaatsvindt door het gebruik van vliegtuigbommen • de grote betrokkenheid van de burgerbevolking bij de oorlog door het bewust gooien van bommen op (dichtbevolkte) steden 	<p>1</p> <p>1</p>
23	<p>maximumscore 4</p> <p>Een juist antwoord bevat twee juiste kenmerken van het nationaalsocialisme met een passend voorbeeld uit de bron, bijvoorbeeld:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het antisemitisme • dat in de bron naar voren komt in de agressie tegen de joden in de Kristalnacht (waarin Joodse bezittingen synagogen/winkels vernield worden) • De totalitaire staat / Het gebrek aan vrijheid van meningsuiting • die / dat in de bron naar voren komt doordat de zwager van Emmy Bonhoeffer niet zijn mening mag geven / zich moet melden bij de geheime politie 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
	<p><i>Opmerking</i></p> <p><i>Alleen bij een antwoord waarin een juist kenmerk van het nationaalsocialisme wordt gekoppeld aan een daarbij passend voorbeeld uit het verhaal van Emmy Bonhoeffer, worden 2 scorepunten toegekend.</i></p>	
24	<p>maximumscore 4</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De heer Weber moet van de autoriteiten zijn postpapier aanpassen omdat hij op zijn telegramadres "Oranjeklant" heeft gezet / rood-wit-blauwe kleuren gebruikt, wat verwijst naar de koninklijke familie (die vanuit Londen doorvecht tegen de bezetter) wat verwijst naar Nederland als vrij land/de Nederlandse vlag / omdat hij zwarte randen gebruikt wat verwijst naar een rouwkaart • De heer Weber wordt toch gearresteerd omdat hij verzet pleegt tegen de door de overheid opgelegde veranderingen door de (ludieke) manier waarop hij zijn telegramadres verandert 	<p>2</p> <p>2</p>
25	<p>maximumscore 2</p> <p>Uit het antwoord moet blijken dat tijdens de Koude Oorlog de leerlingen in de communistische Sovjet-Unie geleerd wordt zich af te zetten tegen de macht van de bourgeoisie in de Verenigde Staten / de geschiedenis van de Verenigde Staten wordt gebruikt om de klassenstrijd te illustreren.</p>	

Vraag	Antwoord	Scores
26	maximumscore 2 Voorbeeld van een juist antwoord is: <ul style="list-style-type: none"> • De Nederlandse regering had met de foto kunnen aantonen dat de Nederlandse militairen in Indonesië vriendelijk/behulpzaam zijn. De dekolonisatie is niet in het belang van de bevolking • De doelgroep zou de Indonesische bevolking / het thuisfront in Nederland kunnen zijn, die ervan overtuigd moet worden dat de Nederlanders hen komen helpen / dat er goed werk wordt verricht in Indonesië	1 1
27	maximumscore 4 Voorbeeld van een juist antwoord is: <ul style="list-style-type: none"> • Een verband tussen de ontwikkeling van de multiculturele samenleving en het proces van dekolonisatie is dat na de onafhankelijkheid van de koloniën veel mensen naar het moederland kwamen en daarbij hun gewoonten meenamen, zoals bijvoorbeeld de Surinamers in Nederland / de Algerijnen in Frankrijk • Een verband tussen de ontwikkeling van de multiculturele samenleving en de toenemende welvaart is dat door de toenemende welvaart in Europa veel behoefte ontstond aan arbeidskrachten uit bijvoorbeeld Marokko, die als gastarbeiders naar Nederland kwamen en later (herenigd met hun gezin) een permanente plaats in de Nederlandse samenleving innamen	2 2
28	maximumscore 2 Voorbeeld van een juist antwoord is: De advertentie past bij 'de toenemende westerse welvaart die aanleiding gaf tot ingrijpende sociaal-culturele veranderingen' (of een omschrijving daarvan). De advertentie laat zien dat in de jaren 1960 een jongerencultuur ontstaat waarbij tassen/producten speciaal voor tieners worden gemaakt / dat in de jaren 1960 jongeren geld genoeg krijgen voor hun eigen tijdschriften/kleding/tassen.	

Bronvermeldingen

- bron 1 ontleend aan: A.J. Church en W.J. Brodribb (vert.) Tacitus, The Annals, New York 2006, pag. 240-242.
- bron 2 ontleend F.L.Ganshof, Feudalism, New York 1964, pag. 55.
- bron 3 ontleend aan: <http://www.fordham.edu/Halsall/source/1270romans.asp>
- bron 4 http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/ff/ff5/15th-century_painters_-_Surrender_of_the_Burghers_of_Ghent_in_1453_-_WGA15789.jpg
- bron 5 W. Verrelst, Reformatie en katholieke herleving 16e-18e eeuw, Antwerpen-Amsterdam 1974, pag. 9.
- bron 6 <https://www.rijksmuseum.nl/nl/ontdek-de-collectie/overzicht/aelbert-cuyp/objecten#/SK-A-2350,3>
- bron 7 <http://versailles3d.commondatastorage.googleapis.com/maquettes-3d/illustration/fullscreen/1668.jpg>
- bron 8 <http://historyofjournalism.onmason.com/2009/11/04/maria-stewart-leads-the-way-for-future-american-women-journalists/>
- bron 9 Dorine Hermans en Daniela Hooghiemstra, Voor de troon wordt men niet ongestraft geboren, ooggetuigen van de koningen van Nederland 1813-1890, Amsterdam 2008, pag. 232-233.
- bron 10 Dorine Hermans en Daniela Hooghiemstra, Voor de troon wordt men niet ongestraft geboren, ooggetuigen van de koningen van Nederland 1813-1890, Amsterdam 2008, pag. 235.
- bron 11 <http://disseminate.objectrepository.org/file/level2/10622/30051000394640>
- bron 12 Richard Holmes, De wereld in oorlog, Amsterdam 2008, pag. 54.
- bron 13 René Kok en Erik Somers, Nederland en de Tweede Wereldoorlog, Zwolle 1989, pag. 128.
- bron 14 <http://sites.google.com/site/worldcivresources/soviet-history-textbook-amrev>
- bron 15 <http://www.geheugenvannederland.nl/?/nl/items/NFA02:ldh-43809-7>
- bron 16 <http://www.geheugenvannederland.nl/?/nl/items/ANP01:11625652>